

T I J D W A R Z E R

Een reis door het verleden van het oude en nieuwe Gein

IJS OP DE LEK

Yasmina en Anton lopen op de dijk met een dikke das om en een warme muts op. Huh, het is te koud om nu op een bankje te gaan zitten. De wind slaat waterkoud in hun gezicht. Hul Ze stampen 's flink met hun voeten en steken hun handen in hun zakken. Yasmina zegt: 'In Marokko is het veel warmer, ik wil op vakantie.' 'Ja', zegt Anton 'Gewoon niet voor te stellen dat we hier van't zomer zwemmen.' En hij rilt, kijkt even verlangend naar het strandje aan de overkant van de Lek en denkt 'Nee, daar is het te koud voor nu in de winter.' Een beker warme chocolademelk zou hij wel willen nu. Hij kijkt naar de kabbelende golfjes en het grote schip dat er aankomt.

Lek met jsschotsen: ken jij dat?

Hij ziet dat opa komt aanlopen. Opa heeft zijn dikste das om en wrijft zijn handen tegen elkaar. Zijn adem vormt wolkjes in de lucht. En hij heeft natuurlijk weer zijn koffertje bij zich. Yasmina en Anton rennen blij naar opa toe en geven hem een knuffel. En dan vragen ze nieuwsgierig: 'Opa,

gaat u ons iets vertellen? Enne: wat heeft u in dat koffertje?'" Opa lacht vriendelijk naar ze en laat het koffertje nog eens goed zien; hij draait het alle kanten op. De kinderen worden ongeduldig: 'Nou, dat weten we wel, dat is flauw: je moet het open doen, dat willen we weten!' Ze

trekken het koffertje uit opa's handen en maken het open: er komen lange houten blokken uit met lange linten en scherpe ijzers eronder. De ijzers hebben vooraan een mooie krul. Ze kijken elkaar aan: "Waar is dat voor?". Nou hebben ze toch opa nodig. 'Toe opa, vertel eens: wat zijn dit? Wat doe je ermee?' En opa pakt de houtjes en vertelt dat de winters vroeger veel kouder waren dan nu en dat ze hier vroeger op schaatsten en snel ook. 'Iedere dag ging ik met mijn vrienden na school het ijs op en schaatste heel ver. En natuurlijk was ik de snelstel! In het koffertje zitten ook foto's, Yasmina en Anton bekijken ze en opa vertelt hoe de Lek op een keer helemaal bevroren was. Er kon zelfs een auto over rijden naar de overkant.

Auto op het ijs.

Daarvoor kocht je een kaartje bij de veerdienst, zoals je anders een kaartje koopt om over te varen.

'Kun je je dat voorstellen?! Mensen kwamen kijken, want ja, ook toen bevroor de Lek niet elk jaar. Ze liepen dan over het ijs en maakten er foto's waar ze lachend op stonden. Er was als het ijs dik genoeg was zelfs kermis op het ijs. Maar ook was er veel armoede. Arbeiders, vissers en zandschippers hadden geen werk als de Lek dicht lag. En geen werk betekende: geen inkomsten, helemaal geen inkomsten, want uitkeringen bestonden niet. Dus dat betekende hongerslijden. Opa vertelt hoe zijn opa vertelde dat hij zelfs brood met dakriet erdoor gebakken moest eten. 'Bah! Maar jullie kennen die uitdrukking toch: honger maakt rauwe bonen zoet. Als je honger hebt, dan eet je wel...' En voortdurend was er de angst voor overstromingen, zelfs de kerkklokken luiden niet. Dijkwachten hielden steeds de wacht en keken of het kruisende ijs niet in beweging

Op de foto op het bevroren water van de Lek.

kwam. Dat is gevaarlijk. Zelfs 's nachts met het licht van fakkels doen ze hun werk, want, o wee, als ze moeten roepen 'Alarm! De Lek gaat!' Daar is iedereen bang voor...

En later, toen de Beatrix-sluis gebouwd was, had die ook problemen als er veel ijs lag. Dan zet er allemaal ijs vast in de deuren. De mensen van Rijkswaterstaat hingen dan aan touwen in de deuren om ze schoon te houden. Ook de mensen die naast de sluis woonden, hielpen om het ijs los te krijgen. En ook op het 'water' zelf konden ze een beetje verdienen door geulen open te houden, als ze ijs wegzaagden met een grote ijszaag met groffe tanden. En dan met heet water de vaargeul proberen open te houden. Zelfs met dynamiet werd het ijs open gebroken. Ze deden er alles aan om de Lek bevaarbaar te houden, want de schepen moesten blijven varen.

Maar het leukste aan kou, is toch dat je kunt schaatsen. Opa glundert. 'Ik ging na schooltijd altijd schaatsen met mijn vrienden. Ik reed dan heel snel en natuurlijk won ik altijd!' 'O, dat wil ik ook!' roept Anton. Hij denkt daarbij aan de

Een groep arbeiders met gereedschap op het ijs.

Elfstedentocht, de Tocht der tochten, die is wel 200 km lang! En als je die reed, nou, dan was je wel een held als je dat was gelukt. Zo'n medaille wil hij ook wel. Net als koning Willem-Alexander: die heeft hem ook.

Schaatsen is mooi, zegt opa, maar ook koud. Gelukkig waren er onderweg altijd tentjes met koek en zopie, waar je snel even wat warmes kon halen voor je weer verder schaatste. Ja, ze schaatsten hele einden toen, vertelt opa stoer, en zo hard als je kon, zeker met de wind in de rug. En niet op die mooie noren van nu, maar op houten doorlopers. Iedere dorpsmid, die in de winter toch weinig anders te doen had, maakte die zelf voor de mensen in zijn eigen dorp. Mooie ijzertjes, die je onder je schoenen kon binden en waarmee je dan zo over het ijs gleeed. Dan stond je een beetje voorover gebogen en dan zette je eerst links en dan rechts af. Dan kon je best hard gaan. Anton droomt ervan dat hij heel snel gaat, voor iedereen uit. Hij krijgt de medaille en Yasmina vindt hem geweldig 🥰

En dan waren er ook nog rondijschaatsen, waarop je mooi kon rondzieren - een beetje zoals nu op die mooie witte kunstschaatsen; oh, Yasmina ziet zich al gaan! Ze danst mooi rond, haar lange haar opgebonden in een paardenstaart, terwijl haar rokje wappert in de wind. Ze schaatst mooie rondjes en doet spannende trucs. En iedereen kijkt bewonderend naar haar.

En ze denkt terug aan gisteren op de kunstijsbaan. Daar was ze samen met opa naar toegegaan. En opa had zijn koffertje bij zich. 'Kijk', zei opa terwijl hij het koffertje open doet, 'dit zijn nou houtjes, probeer ze maar eens!' En Yasmina pakt die vreemde houtjes voorzichtig uit het koffertje. Ze bindt ze met die mooie oranje linten onder haar schoenen en gaat er langzaam op staan. Au, boem, ze glijdt meteen uit en valt op het harde ijs. Nou, geen probleem, gewoon weer opkrabbelen en weer proberen. Ja, daar gaat ze al een paar slagen. Ja, dat gaat lekker! Alleen dan valt ze weer. Pfft, dat is moeilijk! Waarom kunnen al die andere mensen het zo goed? Oh, daar komt opa weer, met een stoel. 'Hè!' denkt Yasmina, 'Wat moet een stoel nu op het ijs?' Maar opa zegt: 'Probeer het eerst eens met die stoel. Schuif hem maar over het ijs, terwijl jij op je benen let.' Ja, nu gaat het beter. En Yasmina wil het wel weer zonder stoel proberen.

Toen: zieren op het ijs.

Nou, dat gaat nog niet zo snel en 'Verdraaid, nu zitten die houtjes al weer los'. Pfff, niet voor te stellen dat er mensen zijn die zo goed schaatsten dat ze op losse schaatsten of gewoon op sokken kunnen schaatsten...! Ja dus: oefenen en oefenen. Na een uurtje is Yasmina moe van het telkens maar proberen. Dat was zekers leuk, maar nu is ze moe, morgen verder. Ze gaat aan de kant zitten en vraagt aan opa 'Kun jij het eens voor doen?' 'Nee' zegt opa lachend, 'daar ben ik te oud voor, stel je voor dat ik val en wat breek; dat vindt oma niet goed hoor. En ik heb het nu wel koud en ik ben moe: jij ook? Kom maar snel mee naar oma, die heeft vast wel iets warmes voor ons.'

En ze gaan snel naar huis, naar de warme keuken, waar oma al klaar zit met bekers warme chocolademelk 'met slagroom zeker!' lacht oma, 'maar eerst die natte wanten uit en op de kachel uithangen zeg!'

Al snel zitten opa en Yasmina aan tafel en genieten van hun warme chocolade melk met slagroom. Anton komt ook en ze praten over de Lek en wat daar allemaal is gebeurd. Yasmina vertelt Anton hoe moeilijk schaatsten op houtjes is, maar ze zegt wel 'Dat was leuk.' En Anton zegt 'Morgen ga ik ook mee. Moet je opletten: ik kan het beter. Ik schaats het snelste van allemaal, lekker puh, ik ga winnen. Ik lijk wel Sven Kramer.' Opa zegt: 'Je lijkt op mij, maar jullie moeten nog veel oefenen hoor.' Ze lachen. En dan horen ze 'miauw': hee, poes Sineke is er ook nog, maar die rekt zich alleen maar sloom uit en krult zich weer

lekker op naast de warme kachel. Oma zit achter computer en zegt: " Ik google op ijs , maar dan vind je geen ijsbaan, maar een ijssalon. Nou, als het niet meer zo koud is over een paar maanden, gaan we een ijsje halen. En weet je wat ik ook vind? De tentoonstelling 'IJs op de Lek' in Museum Warsenhoek. Daar moet je maar eens heengaan: dan kun je zien wat opa vertelt.'

En opa's koffertje? Dat gaat mee naar het museum. Daar haalt hij de schaatsen er netjes uit en legt ze weer mooi terug in de vitrine. Ondertussen kijken Anton en Yasmina het filmpje van drie schippers die vertellen wat zij vroeger hebben meegemaakt.

Opdrachten:

- # **Ga naar de tentoonstelling:** onderaan de Tijdwijzer staan de openingstijden. En het verdere programma.
- # **Maak koek en zopie.** In museum hangt een oud recept; wij doen het lekker modern via een recept op internet <https://www.boodschappen.nl/recept/warme-punch/>.
- # **Teken een ijsbaan:** hoe zou jij daarop schaatsen? Ga jij hard op noren of wil je zwieren op rondrijkschaatsen?
- # **Ga in een kring staan** en fluister na elkaar het woord 'ijsbolletje' in het oor van je buurman: welk woord heb je aan het eind?
- # **Pak een glas water** en kijk naar de kleur van dat water. Roer er een schep zout door tot het zout is opgelost. (Of doe er een vitamine bruistablet in.) Kijk nu nog eens naar de kleur van dat water. Zie je verschil?
- # **Discussier met elkaar** Waarom was het vroeger zoveel kouder dan nu? Wat kunnen we daaraan doen?

Museum Warsenhoek

Week van Klimaat en Duurzaamheid: maandag 27 februari tot en met zaterdag 4 maart

De expositie **IJS op de LEK** in Museum Warsenhoek laat zien aan opgroeiende kinderen en jongeren en mensen van nu dat zij het niet meer zullen meemaken dat de Lek compleet is dichtgevroren, dat er dijkwachter wordt ingesteld om het kruisend ijs te observeren, dat binnenvaartschippers ingevroren aan wal vast liggen, dat sleepboten in konvooi varende de vaarwegen openhouden voor bevoorrading van elektriciteitscentrales. Het is dus tijd voor een themaweek over klimaat, weer en duurzaamheid. Natuurkwartier, het MEC, bibliotheek de tweede verdieping en Museum Warsenhoek organiseren samen voor alle Nieuwegeinse jongeren van 8 jaar tot 14 jaar deze themaweek.

Hieronder vind je het programma dat Museum Warsenhoek biedt

Elke middag is het museum open van 14.00 uur tot 16.00 uur

Een speurtocht door de historische tijdlijn van Geyn, Vreeswijk, Jutphaas en Nieuwegein naar sporen van klimaat, weer en duurzaamheid

Een speurtocht naar de effecten van IJS op de LEK op klimaat en duurzaamheid

Weersverschijnselen en weersvoorspellingen doen

Bovendien zijn er als speciale activiteiten

maandag 27 februari om 14.30 uur een presentatie van Samen Duurzaam Nieuwegein over wat jongeren kunnen bijdragen aan duurzaamheid

woensdag 1 maart om 14.30 uur een presentatie over hoe het KNMI van metingen komt tot een dagelijkse weersverwachting en voorspellingen over klimaat

woensdag 1 maart om 15.00 uur een speciale wandeling door Park Oudegein om het effect van klimaatverandering te bekijken (*graag met een ouder of begeleider komen*)

vrijdag 3 maart om 15.00 uur een speciale wandeling door Park Oudegein om het effect van klimaatverandering te bekijken (*graag met ouder of begeleider*)